

Національна академія педагогічних наук України
Інститут обдарованої дитини НАПН України
Національний центр «Мала академія наук України»

МАТЕРІАЛИ
Науково-практичного онлайн-семінару
**«ОБДАРОВАНІСТЬ:
МЕТОДИ ДІАГНОСТИКИ
ТА ШЛЯХИ РОЗВИТКУ»**
22–26 травня 2025 року

Київ
2025

Калюжна О. В. Обдарованість під обстрілами: нові виклики та освітні рішення	368
Канцера М. І. Освітнє середовище підтримки та розвитку обдарованості молодших школярів під час воєнного стану	371
Катеринюк Г. Д. Математичний експеримент як засіб організації освітнього середовища для розвитку математичної обдарованості учнів	376
Кириченко А. В., Стасюк В. В. Military leadership as a commander's social talent.....	385
Кіпращ Т. М. Практика реалізації технологій розвитку обдарованості дитини дошкільного віку в образотворчій діяльності	388
Кіричевська Е. В. Інформаційно-комунікаційні технології в діагностиці індивідуальних і колективних здібностей стратегування військового персоналу командного рівня	398
Кірсанова О. В. Організація освітнього середовища для підтримки та розвитку обдарованості у студентів в умовах воєнних реалій (з урахуванням специфіки медичних університетів).....	409
Ковальова О. А. Структура громадянської компетентності: визначення компонентів і критеріїв сформованості.....	414
Ковальчук Ю. М. Здібність як складова ресурсів розвитку обдарованості	417
Когут М. Я. Geogebra, Desmos, Wolfram Alpha як інструменти підтримки математичної обдарованості	423
Копилов С. О. Принципи та шляхи формування громадянсько- патріотичної особистісної мотивації обдарованих дітей і молоді	428
Кордонська А. В. Розвиток обдарованості в процесі науково- дослідницької діяльності здобувачів освіти	434
Корольчук О. С. Успішна реалізація технологій розвитку обдарованості як освітній і соціальний виклик	438
Котченко М. В. Психологічні аспекти розвитку здібностей обдарованої молоді до науково-дослідницької роботи	444
Кочетова О. М., Синельник І. В. Розвиток обдарованих учнів в умовах метрошколи.....	450
Кремінський Б. Г., Мистюк С. П., Вернидуб О. М. Зв'язок обдарованості та успішності з соціально-педагогічної та практичної точок зору .	455
Криворучко І. В., Шукатка О. В. Законодавчі засади виявлення обдарованості в країнах Заходу	462
Куцоласька А. М. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у роботі з обдарованими особистостями за допомогою штучного інтелекту	465
Кушнарєнко І. М. Штучний інтелект як помічник педагога в роботі з обдарованими учнями	472

Кірсанова О. В.,
к.мед.н., доцент ЗВО,
Запорізький державний медико-фармацевтичний університет,
kirsanova.e.v@zsmu.edu.ua

ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ ПІДТРИМКИ ТА РОЗВИТКУ ОБДАРОВАНOSTІ У СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ВОЄННИХ РЕАЛІЙ (З УРАХУВАННЯМ СПЕЦИФІКИ МЕДИЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ)

Анотація: У статті розглядаються особливості організації освітнього середовища у закладах вищої освіти, зокрема, медичних університетах, в умовах воєнного стану з метою підтримки та розвитку обдарованості студентів. Проаналізовано виклики, що постають перед освітянами та здобувачами освіти медичного профілю, а також запропоновано можливі підходи та стратегії для створення сприятливих умов для розкриття потенціалу обдарованої молоді в кризових обставинах з урахуванням специфіки медичної освіти.

Ключові слова: обдарованість, освітнє середовище, війна, студенти-медики, підтримка, розвиток, вища освіта.

Abstract: This article examines the specific features of the educational environment organization in higher education institutions, particularly medical universities, under martial law, with the aim of supporting and developing student giftedness. The challenges faced by educators and students in medical fields are analyzed, and potential approaches and strategies for creating favorable conditions for the раскрытие (disclosure) of gifted youth potential in crisis circumstances, considering the specifics of medical education, are proposed.

Key words: giftedness, educational environment, war, medical students, support, development, higher education.

Військові дії в Україні стали серйозним випробуванням для всієї системи освіти, зокрема для сфери підтримки та розвитку обдарованих студентів. Традиційні форми навчання та взаємодії зазнали значних змін, а психологічний стан здобувачів освіти та викладачів вимагає особливої уваги. В цих умовах постає нагальна потреба у переосмисленні підходів до організації освітнього середовища, яке б не лише забезпечувало якісну освіту, але й сприяло розкриттю таланту обдарованої молоді, незважаючи на складні зовнішні обставини [1–3].

Серед основних чинників, які впливають на освітній процес в воєнних умовах можна виокремити:

- загроза безпеці та психологічна нестабільність: постійні обстріли, повітряні тривоги, необхідність евакуації та втрата близьких створюють високий рівень стресу та тривожності, що негативно впливає на мотивацію до навчання та когнітивні функції;
- обмеження в організації навчального процесу: перехід на дистанційне навчання, нестабільність інтернет-зв'язку, відсутність доступу до необхідного обладнання ускладнюють повноцінне навчання та індивідуальну роботу зі студентами;

- зміна пріоритетів та життєвих планів: в умовах війни у студентів можуть змінюватися життєві пріоритети, з'являтися нові потреби, пов'язані з волонтерською діяльністю, допомогою армії та іншими соціально значущими ініціативами, що може відволікати від навчання;
- ризик "втрати талантів": відсутність підтримки та можливостей для розвитку може призвести до зниження інтересу обдарованих студентів до навчання, їх демотивації та навіть відмови від подальшої освіти.

Обдаровані студенти в умовах війни можуть особливо гостро відчувати фрустрацію від неможливості реалізувати свій потенціал через обмеження в доступі до наукових заходів, конкурсів та інших можливостей для розвитку, що викликає розчарування.

Особливо гостро вплив воєнного стану відчувають обдаровані студенти медичних університетів, оскільки їх майбутня професійна діяльність безпосередньо пов'язана з порятунком життя людей та збереженням здоров'я нації в умовах війни. Запорізький державний медико-фармацевтичний університет (ЗДМФУ), розташований у безпосередній близькості до зони активних бойових дій, зіткнувся з необхідністю адаптації освітнього процесу до нових реалій, зберігаючи при цьому фокус на виявленні, підтримці та розвитку талановитих студентів. Специфічними викликами вищої медичної освіти є:

- зростання потреби у медичних знаннях та навичках (військові дії різко підвищують попит на кваліфікованих медичних працівників, що може створювати додатковий тиск на студентів щодо швидкого опанування необхідних компетенцій);

- залучення до волонтерської медичної діяльності (обдаровані студенти-медики часто виявляють ініціативу та долучаються до надання першої медичної допомоги, волонтерства в лікарнях та інших медичних закладах, що може призводити до перевантаження та емоційного вигорання);

- обмеження доступу до клінічної практики та спеціалізованого обладнання (воєнні дії ускладнюють проходження практики в клінічних умовах, доступ до сучасного медичного обладнання та симуляційних центрів, що є критично важливим для розвитку практичних навичок обдарованих студентів-медиків);

- етичні дилеми та психологічні травми (студенти-медики можуть стикатися з складними етичними ситуаціями та бути свідками травматичних подій, що потребує особливої психологічної підтримки).

Незважаючи на всі ці складні обставини, заклади вищої освіти можуть вжити низку заходів для підтримки та розвитку обдарованості студентів, до яких відносяться [5-13]:

- 1) Створення безпечного та психологічно комфортного середовища (забезпечення психологічної підтримки студентів та викладачів, організація груп підтримки, проведення тренінгів з управління стресом);

2) Гнучкість та адаптивність навчального процесу (запровадження індивідуальних навчальних планів, використання асинхронних форм навчання, надання доступу до онлайн-ресурсів та бібліотек, забезпечення можливості повторного проходження матеріалу);

3) Заохочення самостійності та ініціативи (створення можливостей для виконання індивідуальних дослідницьких проєктів, участі у наукових гуртках та онлайн-конференціях, підтримка студентських наукових ініціатив);

4) Забезпечення менторської підтримки (залучення досвідчених викладачів та науковців для індивідуального консультування та наставництва обдарованих студентів);

5) Використання технологій для підтримки комунікації та співпраці (організація онлайн-платформ для обміну ідеями, спільної роботи над проєктами, проведення вебінарів та майстер-класів);

6) Створення можливостей для розвитку soft skills (організація тренінгів з лідерства, комунікації, критичного мислення, командної роботи, що є важливими для майбутньої професійної діяльності обдарованих випускників);

7) Пошук та залучення додаткових ресурсів (встановлення партнерських зв'язків з міжнародними фондами для отримання фінансової підтримки обдарованих студентів);

8) Визнання та заохочення досягнень (відзначення успіхів студентів на рівні університету, інформування про можливості участі у конкурсах, грантах та стипендіальних програмах).

З урахуванням специфіки медичної освіти, до запропонованих стратегій підтримки обдарованих студентів необхідно додати наступні:

1) Забезпечення можливостей для поглибленого вивчення військової медицини та невідкладних станів (організація спеціалізованих курсів, тренінгів та симуляційних навчань з військово-польової хірургії, травматології, організації медичного забезпечення в надзвичайних ситуаціях);

2) Створення менторських програм з залученням досвідчених військових медиків та лікарів-волонтерів (організація зустрічей, майстер-класів з фахівцями, які мають досвід роботи в військових умовах, для обміну знаннями та навичками);

3) Підтримка науково-дослідницької діяльності у сфері воєнної медицини (заохочення студентів до проведення досліджень, спрямованих на розробку нових методів діагностики та лікування травм, оптимізацію медичного забезпечення військових та цивільних, вивчення психологічних наслідків війни);

4) Розширення можливостей для клінічної практики в умовах воєнного стану (забезпечення доступу до лікарень та медичних закладів, які надають

допомогу постраждалим від війни, організація виїзних практик у військових госпіталях);

5) Акцент на розвитку етичної та деонтологічної компетентності (проведення семінарів, дискусій та моделювання етичних ситуацій, з якими можуть стикатися медичні працівники в умовах війни);

6) Посилення психологічної підтримки, орієнтованої на специфічні потреби студентів-медиків (залучення психологів, які мають досвід роботи з медичними працівниками та особами, що пережили травматичні події, організація груп підтримки для студентів, які залучені до волонтерської медичної діяльності або мають особистий досвід втрат);

7) Сприяння міжнародній співпраці у сфері медичної освіти та досліджень (участь у міжнародних проєктах, обмін досвідом з іноземними університетами та медичними організаціями щодо підготовки медичних кадрів в умовах криз та надзвичайних ситуацій).

Ключові аспекти організації освітнього середовища в ЗДМФУ:

1. Адаптація навчальних планів та методик: перехід на дистанційне навчання зумовив необхідність перегляду традиційних форм роботи з обдарованими студентами. Впровадження віртуальних лабораторій, вебінарів з провідними фахівцями дозволило забезпечити безперервність освітнього процесу та розширити доступ до якісних навчальних матеріалів.

2. Підтримка науково-дослідницької діяльності: незважаючи на складнощі, в університеті продовжується активна науково-дослідницька робота студентів. Організуються онлайн-конференції, наукові гуртки, конкурси студентських наукових робіт. Забезпечується менторська підтримка з боку досвідчених викладачів, які допомагають студентам у проведенні досліджень та підготовці публікацій.

3. Заохочення та мотивація - в теперішніх умовах особливо важливим є заохочення та мотивація обдарованих студентів. Університет використовує різноманітні форми відзначення їх досягнень (грамоти, сертифікати, стипендії, публікації), а також сприяє участі у всеукраїнських та міжнародних конкурсах і конференціях.

Основними викликами залишаються ризики для безпеки студентів та викладачів, обмеженість ресурсів. Перспективи розвитку освітнього середовища для підтримки обдарованості в ЗДМФУ пов'язані з подальшим удосконаленням дистанційних форм навчання, розширенням міжнародної співпраці, залученням додаткових ресурсів для підтримки науково-дослідницької діяльності та психологічної допомоги.

Висновки. Військова агресія є серйозним викликом для системи вищої освіти та потребує інноваційних підходів до організації освітнього середовища.

Підтримка та розвиток обдарованості студентів в цих умовах є критично важливим для збереження інтелектуального потенціалу країни та її майбутнього відновлення. Підтримка та розвиток обдарованості студентів-медиків в цих умовах є не лише педагогічною, але й стратегічно важливою задачею для забезпечення медичної безпеки країни. Організація освітнього середовища, що поєднує академічну підготовку з практичними навичками надання медичної допомоги в умовах військових дій, психологічною підтримкою та розвитком етичної компетентності, є ключем до успішного формування майбутніх лікарів, здатних ефективно працювати в кризових ситуаціях та сприяти відновленню здоров'я нації.

Досвід Запорізького державного медико-фармацевтичного університету демонструє можливість ефективної організації освітнього середовища для підтримки та розвитку обдарованості студентів навіть в умовах війни. Ключовими факторами успіху є гнучкість, адаптивність, використання сучасних технологій, мотивація студентів. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на вивчення довгострокових наслідків війни на розвиток обдарованості та розробку стратегій післявоєнного відновлення освітнього потенціалу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрущенко В. П. Освіта України в умовах війни: виклики та перспективи. Вища освіта України. 2022. № 2. С. 5-15.
2. Бачинська Н. В. Психологічна підтримка обдарованих студентів в умовах дистанційного навчання, спричиненого війною. Проблеми сучасної психології. 2023. Вип. 7. С. 15-22.
3. Бойко А. М., Сидоренко І. В. Адаптація навчальних програм для обдарованих студентів до умов воєнного стану. Інноваційні технології в освіті. 2024. № 1. С. 30-37.
4. Ващенко О. М. Розвиток креативності обдарованих студентів засобами онлайн-платформ в умовах воєнних дій. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2023. № 3. С. 55-63.
5. Коваленко О. І., Петренко Л. П. Організація науково-дослідницької діяльності обдарованих студентів в університетах під час війни. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка. 2025. № 1. С. 78-85.
6. Луценко І. О. Волонтерська діяльність як фактор розвитку соціальної компетентності обдарованих студентів в умовах війни. Соціальна педагогіка: теорія та практика. 2024. № 2. С. 45-52.
7. Психологічна підтримка в умовах війни: досвід українських психологів : збірник наукових праць. Київ : Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2023.
8. Benner M., Savva, A. S. The impact of armed conflict on education: A systematic review. International Review of Education. 2021. Vol. 67, № 1-2. P. 179-202.
9. Brom C., Lukavsky J., Děchtěrev D., Vlčková, K., Šorf, M. COVID-19 and digital education: How Czech Republic students with different socioeconomic status,

- previous digital experience and gender managed emergency remote teaching. *Computers & Education*. 2020. Vol. 155. 103914.
10. Marin V. Громадська організація "Смарт Освіта". Education in Ukraine during the war: Challenges and responses, 2021.
 11. Reimers F. M., Opertti R. (Eds.). Learning to build a better future: Education for 2030. UNESCO, 2021.
 12. United Nations Children's Fund (UNICEF). Education under attack 2023.
 13. Williamson B., Eynon R., & Potter, J. Pandemic politics, social inequalities and digital education. *Learning, Media and Technology*. 2020. Vol. 45, № 2. P. 123-141.

Ковальова О. А.,

*Кандидат психологічних наук,
Завідувач відділу проєктування розвитку обдарованості
Інституту обдарованої дитини НАПН України, м. Київ,
koksana400@gmail.com
ORCID ID 0000-0002-0161-4026*

СТРУКТУРА ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ: ВИЗНАЧЕННЯ КОМПОНЕНТІВ І КРИТЕРІЇВ СФОРМОВАНOSTI

Анотація: У тезах представлено результати першої спроби розробки структурованої моделі громадянської компетентності. Вона складається з п'яти ключових компонентів, для кожного з якого окреслено критерії сформованості. Запропонована модель може служити методологічною основою для розробки програм і моніторингу результатів громадянської освіти.

Ключові слова: відповідальне громадянство, громадянська активність, модель компетентності, ключові компоненти.

Abstract: The paper presents the results of the first attempt to develop a structured model of civic competence. It comprises five key components, each of which is accompanied by clearly defined criteria for assessment. The proposed model can serve as a methodological basis for the design of educational programs and the monitoring of civic education outcomes.

Keywords: responsible citizenship; civic engagement; competence model; key components.

У сучасних умовах зміцнення демократичних інститутів та активізації громадянського суспільства особлива увага приділяється системному підходу до формування громадянської компетентності. Розроблення структури цієї компетентності ґрунтується на чіткому визначенні її компонентів, кожен із яких охоплює сукупність певних якостей, необхідних для свідомої участі в суспільно-політичному житті. Визначення критеріїв дозволяє окреслити якісні характеристики сформованості громадянських якостей, а показники й індикатори дадуть змогу кількісно оцінити рівень володіння відповідними